

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم
بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary - Cultural

ادبی - فرهنگی

محمد هارون خیل شعشی

۱۵ سپتمبر ۲۰۱۳

د « ننگول » سهی او جعلی مانا

دوهمه برخه

مخکي مو د « ننگول » پر سهی او جعلی ماناوو څه رونا واچوله، د لیکنی په وروستی برخه کي پر دي خبره هم یو څه غور او دقت کوو، چي د انگرېزي « چالینج » مفهوم اصلاً د تورکي « چالش » یا پښتو « ننگول » په وسیله ادا کېدای سي که څنگه؟ د انگرېزي ژبي « چالینج » د مانا له اړخه خورا ډېري ماناوي لري، چي نه یي د ایرانیانو تورکي الاصله « چالش » او نه یي د زیار صاب او ملگرو « ننگول »^۱ د ټولو ماناوو اداینه کولای سي. دلته د انگرېزي ژبي د ډېرو معتبرو قاموسو په حواله د « چالینج » ځیني عامي او مروحي ماناوي را نفلوو، چي زموږ پوه او دراک لوستونکي یي د ایرانیانو له « چالش » او د زیار صاب او ملگرو له « ننگول » سره پرتله کي:

۱- په سیالی، مقابله یا جنگ کي د برخي اخیستني دپاره چا ته بلنه ورکول؛ لکه :

Ahmad challenged Mahmud to a match, battle, duel etc.

۲- د مقابلي او سیالی په مانا؛ لکه:

That's a tough challenge.

۳- د مخالفت یا بی پروایی په مانا؛ لکه:

He challenged the governor's authority.

۴- یوې خبري، نظريې، پرېکړي یا ادعا ته د شک او تردید په سترگه کتل؛ مخالف ور سره ښوول؛ او له مقابل لوري د توضیح، تفسیر یا زباتولو غوښتنه کول؛ لکه:

I challenged his extremely controversial theory of federal government in Afghanistan.

۵- په حقوقو کي د یوې مسألې یا پرېکړي په وړاندي رسماً شکایت او اعتراض؛ لکه:

I challenged his decision in the court of law.

۶- په حقوقو کي د منصفه هیأت یا په منصفه هیأت کي د یوه ځانگړي شخص د احتمالي شاملولو پر ضد د رسمي اعتراض او اجتجاج په مانا؛ لکه:

Mark's prospective inclusion in the jury was challenged by the high court judge.

۷- په انتخاباتي موضوعاتو کې د رایې د بطلان یا د رایې ورکونکي د ناهلی او بی واکۍ د بیان دپاره؛ لکه:

David's vote was challenged.

David was disqualified by the borough's election officer.

۸- په عسکري اصطلاح د سمي او دقیقې پیژندنې په مخسډ د یوې قطعې، مؤسسې یا ادارې د ساتونکو یا نورو گومارل سوو کسانو له خوا د چا درول او پوښتنه گروپرنه؛ لکه:

Tom was challenged by guard/ receptionist.

۹- د سخت، مشکل او ستونزمن په مانا؛ لکه:

It's a challenging job.

۱۰- د هغه سخت او مشکل کار په مانا، چې له چا څخه د زیات کوشن، وړتیا او ذمه واری غوښتنه کېي؛ لکه:

The job is full of challenges.

That job challenges your imagination and ingenuity.

۱۱- په طب، خاصاً معافیت پوهنه (Immunology) کې د چا د جسمي جوړتیا او معافیت مالومولو دپاره د خاص مایکرواورگانیزم یا انټي جین بېچکاري کول.^۸

Some athletes were challenged by Olympic authorities.

په دې ترتیب گورو، چې « چالینج » ټکی په انگرېزي کې د سیالی او مقابلي؛ سیالی، مقابلي یا جنگ ته د ور بللو؛ پارولو (لمسولو)؛ سخت، گران، ستونزمن؛ مخالفت کولو؛ ردولو؛ ځان پېژندلو؛ جوړتیا او معافیت مالومولو؛ اعتراض کولو او داسې نورو په مانا استعمالېږي. ایرانیان او زموږ پېښه گران (دري ژبي او پښتانه) یې یوازي د سخت، مشکل، گران او ستونزمن په مانا کارېي؛ مثلاً وایي: « حملات انتحاری، دولت را با چالش های امنیتی مواجه ساخته است. » یا وایي: « در شرایط خروج نیروهای امریکائی چالش های زیادی پیش رو خواهیم داشت. » پښتو پېښه گران وایي: « ځانمرگو بریدونو دولت له امنیتي ننگونو سره مخامخ کړی دی. » یا « د امریکایي ځواکونو د وتلو په شرایطو کې به له زیاتو ننگونو سره مخامخ یو. »

زموږ محقق او سترگه ور لوستونکي گوري، چې « چالینج » په انگرېزي ژبه کې څوڼه ډېرې ماناوې لري؛ حال دا چې ایرانی کاکا یا پښتون لالا له هغو څخه یوازي یوه مانا را اخلي او هغه هم په داسې جوملو کارېي، چې اساساً د دې مفاهیمو دپاره مأنوس او موزون نه گڼل کېږي. تاسې وگورئ د پارسي ژبي په درو معتبرو او مشهورو قاموسو لکه « لغتنامه دهخدا »، « فرهنگ فارسی معین » او « فرهنگ فارسی عمید » کې د « چالش/ چالیش » دوه بېل ټکي ثبت سوي دي، چې یو یې په نخرو، کبر او غرور لاري تگ؛ او بل یې و جنگ و جدل، مبارزې، اخ وډب او تلاش ته وایي.^۹ لکه څنگه چې گورو، په دغو ماناوو کې خو یوه هم له هغې مانا سره اړخ نه لگي، چې ایرانیان یې په خپلو ورځینو خبرو کې کارېي؛ مثلاً دوی وایي: « دولت امریکا با چالش های تازه ای مواجه شده است. » په دې جومله کې خو موږ د هغې مانا څرک گرسره نه وینو، چې د پارسي ژبي په دغو درو ارزښتناکو فرهنگو کې ثبت سوي دي. زیار صاب وایي: « د پلاني کتاب مي ور ونگوه. » دا جومله هم د میلیونو پښتنو د ژوندی او مروجي محاورې پر خلاف خبره ده؛ ځکه « د پلاني د کتاب ننگول » خو زموږ په اولسي محاورو او ادبي اثارو کې د پلاني له کتاب څخه دکومک یا مرستي غوښتلو مانا لري؛ په داسې حال کې چې د ښاغلي زیار مخسډ په واقعیت کې د کتاب له لیکوال یا مؤلف سره مخالفت دی. په دې خاطر باید د خپلي

ناشنا او نادودي جوملي پر خای داسي و وايي: « د پلاني پر کتاب مي اعتراض وکړ/ وکړ»، « د پلاني له کتاب سره مي مخالفت وکړ/ وکړ»، « د پلاني کتاب يا د پلاني نظر مي و نه مانه»، « د پلاني کتاب يا د پلاني نظر مي رد کړ/ کړ» او داسي نور. که له چا سره د سيالي او مسابقي خيال لرو يا د چا و ادعاوو ته د شک او تردید په سترگه گورو، هيڅکله بايد د « ننگول » يا « ننگونه » ټکي په جومله کي استعمال نه کو، بلکي پر خای يې بايد و وايو: « ټولو ته بلنه ور کوو، چي په دې سيالي يا مسابقه کي زموږ سره برخه واخلي »؛ « ټولو ته بلنه ور کوو، چي خپلي ادعاوي ثابتي کي/ کړي »، « دا گز او دا ميدان، را مخ ته سي، چي خونه/ خومره توپ وهلاي سي!» او داسي نور.

د انگرېزي او نورو مهذبو اروپايي يا غيراروپايي ژبو کمال په دې کي دئ، چي نه هيڅکله يوه کليمه په بله وهي او نه د کليمو يوه مانا د بلي پر خای دريې. برعکس د ټولو کليمو په روزنه او پالنه کي يو راز کوبښ کي؛ هره کليمه او د هري کليمي بېلي ماناوي پر خپل معين او مشخص خای استعماليې.

پارسي او پښتو ژبي د « چالش » او « ننگول » پر خای پرېمانه ټکي لري، چي کولای سي په ډېر فصاحت او بلاغت سره دا مفهومونه بيان کي؛ مگر زموږ مشکل دا دئ، چي په پتو سترگو قلم چلوو. د څېړني او پلټني پر خای په پېښه گری او جعلکاری پسي رهي يو. که ايرانيانو « چار/ چهار راه » را و ايستله، مور سمدلاسه په « څلور لاره » ترجمه کړه. دې ته مو و نه کتل، چي زموږ په ژبه کي خو د دې مخسد دپاره له پېړيو پېړيو راهيسي د « چوک » ټکي استعماليري. څه موده مخکي مي د يوه کنداري ژورناليست په ليکنه کي هم د دې مهلکي وبا اثر وليدئ. زموږ د پلرو او نيکو تاريخي يادگار، د شهيدانو چوک، يې په « شهيدانو څلور لاره » اړولئ و. ايرانيانو په دې وروستيو وختو کي د ميټينگ يا غونډي دپاره و « نشست » ټکي ته ملا تړلي ده. زموږ پېښه گرو لغت تراشانو او لغت پرانانو هم د هو به هو ترجمي په دود خای پر خای په « ناسته » ترجمه کئ؛ او دا دئ شپه و ورځ لولو او اروو، چي په پلاني خای کي خبري ناسته، مطبوعاتي ناسته يا ادبي ناسته وسوه. کله چي دا ناسته واروم، سمدلاسه مي د کنديانو د ناستي هغه مانا را په ياد سي، چي له مطبوعاتي موضوعاتو سره يې يادونه د خدا وړ ده. د پښتو په جنوب - لوېديځه لهجه کي « ناسته » په دوو جلا ماناوو پراخ استعمال لري. يو « ناسته » د کښېنستو په مانا ده، چي ټول پښتانه يې پېژني؛ لکه « ناسته ولاړه ». بله « ناسته » د نس ناستي، اسهال يا دستونو په مانا کاريري؛ مثلاً کنديانې ښځي وايي: « زوی مي پرله پسي ناستو ډېر کمزوری کړئ دئ »؛ « زوی مي هره ورځ نس ناسته کيې » او داسي نور. پښتانه هيچيري « ناسته » د بانډار، غونډي، مجلس، محفل، جرگي، ميټينگ او داسي نورو په مانا نه استعماليې. زموږ خلگ خو وايي: په پلاني خای کي ادبي غونډه و سوه؛ په پلاني خای کي ادبي او هونري محفل جوړ سوئ و؛ په پلاني خای کي قومي جرگه و سوه؛ برايي مو له يارانو سره خور مجلس/ بانډار وکړ او داسي نور. کله چي دونه اشنا او مروج ټکي لرو، ايا د ايرانيانو د « ناستي » و بي مناسبه ټکي ته څه اړتيا پيدا کيري؟! که ايرانيانو د انگرېزي ژبي هاب و اټر باټل (Hot water bottle) په « کيسه آب گرم » و ژباړه، دوی پوهيري او خپل کار يې. مور ته هيڅکله نه ښايي، چي په پتو سترگو د تودو يا گرمو اوبو کڅوړه ځني جوړه کو؛ ځکه مور خو د انگرېزي ژبي د « هاب و اټر باټل » دپاره په دري او پښتو کي لنډه، اسانه، ښکلې او اشنا کليمه لرو، چي هغه « مشکوله » ده. د دغه راز کليمو ليست ډېر اوږد دئ. که گرده را ټولي سي، لوی کتاب ځني جوړيري.

وروستی خبره دا ده، چي مور هيڅکله بايد د نوو لغتو په جوړولو يا د نوو ماناوو په رواجولو کي د خپلي ژبي نرخ و نوا له ياده و نباسو. که په خپلو کاغذو، القابو او عناوينو خانتما وو؛ او د اولس ژبي، دود او

بايدې ته مو پام نه کاوه، بيا نو په ښه غور واره، چي له دي نيولوجيزم ميولوجيزم څخه بي گډوډي او بربادي بله هيڅ تمه نه سي کېدای!

ماخذونه او يادښتونه

^۸ د « چالينج » ځيني ماناوي مو له دغو معتبرو فرهنگو څخه اخيستي دي:

Mairi Robinson, Editor in chief, Chambers 21st Century Dictionary (Edinburgh: Chambers, 1996).

Della Thomson , The Oxford Dictionary of Current English, 9 th ed. (Oxford: Clarendon Press, 1995).

The American Heritage Dictionary of the English Language, Fourth Edition copyright ©2000 by Houghton Mifflin Company. Updated in 2009.

Collins English Dictionary – Complete and Unabridged 6th Edition 2003. © William Collins Sons & Co. Ltd 1979, 1986 © HarperCollins Publishers 1991, 1994, 1998, 2000, 2003.

Random House Dictionary, © Random House, Inc. 2009.

^۹ وگورئ په « لغتنامه دهخدا », « فرهنگ فارسي معين » او « فرهنگ فارسي عميد » كي د

«چالش» ماده: <http://www.vajehyab.com/amid>